

ПАРТНЕРСТВО ЗА МИР – АРАНЖМАН НАТО-а У БОРБИ ПРОТИВ ТЕРОРИЗМА

Далибор Кекић

Полицијска академија, Београд

Сажетак: Аутор објашњава учешће НАТО-а у борби против савременог тероризма. Како би увећао коалицију држава у борби против тероризма НАТО је израдио Акциони план партнерства за борбу против тероризма у којем су разрађени различити модели вежби, семинара и радионица. Исто тако, НАТО је израдио посебан Акциони план НАТО-Русија, како би и ова велика земља била непосредно укључена у овај фронт земаља.

Кључне речи: *Партнерство за мир, НАТО, Акциони план партнерства за борбу против тероризма, Акциони план НАТО-Русија за суиројскававање тероризму, Русија.*

УВОД

Будући да су у новије време припадници безбедносних снага САД-а, вероватно, олако схватили да је њихов безбедносни систем приказ савршенства у борби против савремених, али и старих безбедносних пошаста као опомена догодио се 11. септембар. Тај догађај, пољуљао је веру у постојећи, преовлађујући осећај личне, националне и међународне безбедности. С правом Волтер Лакерер (Walter Laquerer) опомиње да је „тероризам опасно поље за поједностављивање и уопштавање.“¹ Шта се то

---

1 Charles W. Kegley, Jr, “The Characteristics, Causes and Controls of the New Global Terrorism: An Introduction”, in: Charles W. Kegley, Jr. (ed.), *The New Global Terrorism*, Pearson Education, New Jersey, 2003, p. 1.

заправо догодило са Светским трговинским центром у Њујорку? Према мишљењу многобројних стручњака за безбедност, али и поборника „Вашингтонског консензуса“² истините жртве приликом њиховог рушења били су сви они који су то посматрали, било уживо, било путем ТВ-пријемника. Започела је ера тзв. „мегаторизма“ која се одликује „насиљем усмереним против цивилних циљева чиме се постиже значајан степен материјалне и симболичке штете.“³

Америчка администрација је присиљена да себе не мисли као универзалног, светског полицајца, те је у ту срху тражена подршка савезника и партнера, наравно кроз НАТО и Партнерство за мир. Основна дискрепанца у сагледавању безбедности између европских и америчких савезника је питање стратешке културе. Наиме, по мишљењу Роберта Кагана, Американци и Европљани не деле више истоветан поглед на питања безбедносних приоритета. Европљани су склони „мирољубивој“ стратешкој култури, насупрот Американцима, који питања властите безбедности посматрају из угла „културе смрти“, јер су кадри да целокупан људски и материјални потенцијал подреде досезању вишег ступња безбедности.⁴

Истовремено, када је америчка администрација исказала свој делатни потенцијал бомбардовањем Авганистана, концем 2001. године, а потом и Ирака 2003. године (где се као једини истински савезник САД-а исказало Уједињено краљевство), припремана је Национална стратегија борбе против тероризма САД-а (US National Strategy for Combating Terrorism).⁵ Ова стратегија као врхунски приоритет означава рат против тероризма, а тероризам и терористе за *hostes humani generis*. Формула овог рата је 4D: *defeat* (победити), *deny* (одбити), *diminish* (умањити) и *defend* (одбранити). Европски савезници су крајем 2003. године донели Европску стратегију безбедности, коју је усвојио Европски савет. Претходница овом, коначном документу, је био Соланин документ „Сигурнија Европа у бољем свету“ у којем се као главни изазов, ризик и претња безбедности наводи сиромаштво.⁶

---

2 ММФ+Светска банка+State Department – неолиберална верзија минимално регулисаног капитализма.

3 Richard Falk, *The Great Terror War*, Olive Branch Press, New York, 2003, p. 48.

4 Robert Kagan, *Of Paradise and Power (America and Europe in the New World Order)*, Alfred A. Knopf, New York, 2003, p. 4.

5 *Freedom and fear are at war*, National Strategy for Combating Terrorism.

6 Dr Sven Biscop, *The European Security Strategy, Implementing a Distinctive Approach to Security*, Royal Institute for International Relations, Internet, 02/03/06, <http://www.ir-ri-kiib.be>.

Питање евроатлантских савезника било је како прибавити безбедност, а да притом сопствени житељи буду убеђени у моћ своје државе да предупреди сваки покушај нарушавања вредности свог друштва. Основа борбе против тероризма изнађена је члану 5 Вашингтонске повеље, који вели да „ће се оружани напад против једне или више чланица бити сматран нападом против свих њих.“⁷ Овај члан је израбљен у циљу бомбардовања Авганистана. Премда је овај рат донекле „утолио“ жељу за осветом грађана Америке, челници Савеза су захтевали да политика првенције разрасте и буде надиђена. Као нова парадигма у рату са тероризмом појавио се преемптивни рат⁸ – хитра мобилизација својих снага и извођење првог удара (first-strike) на потенцијалног супарника у циљу суштог поражавања како не би могао предузети било какву војну акцију или рат који би довео до уништења оба ривала.⁹

Стратешки концепт НАТО-а од 1999. године је, као један од првенстава сопственог развоја, изнедрио стварање „коалиције вољних“ (кроз пројекат о Здруженим комбинованим снагама за посебне намене – Combined Joint Task Forces – CJTF) у које би биле сврстане, превасходно, снаге савезника, али и временом снаге партнера-приступница Партнерства за мир. Из тог разлога, главни инструмент у стварању тих снага је интероперабилност партнерских и савезничких снага. Овај инструмент је био неопходан због догађаја који су уследили након 11. септембра 2001. године. Сутрадан, по терористичким нападима, одржан је састанак амбасадора Савета евроатлантског партнерства (Euro-Atlantic Partnership Council – ЕАРС).¹⁰ На састанку је изражено саосећање са становницима САД-а, уз безусловно карактерисање као варварског терористичког недела и захтевом да се ангажују сви расположиви капацитети у борби против тероризма. Наравно, да би овај рад оправдао своју тему неопходно је прво укратко појаснити шта је Партнерство за мир.

7 „Уговор организације Североатлантског пакта“, члан 5, у: Драган Р. Симић, *Наука о безбедности*, Службени лист СРЈ, Београд 2002, стр. 208.

8 Wittkopf R. Eugene, Kegley W. Charles, *World Politics (Trend & Transformation)*, Ninth edition, Thomson & Wadsworth, Belmont, 2004, p. 538.

9 Да би ова сложеница била примеренија српском језику, професор Андреја Милетић ју је именовао **предухитрујућим ратом**.

10 Савет евроатлантског партнерства чине амбасадори земаља савезника (26) и партнера (20), а он је практично „политички кров“ Партнерства за мир.

ПАРТНЕРСТВО ЗА МИР

Партнерство за мир је покренуто на састанку одржаном 10. и 11. јануара 1994. у Бриселу. Све државе учеснице Североатлантског савета за сарадњу (од 1997. године Савета евроатлантског партнерства) и остале земље Комитета за европску безбедност и сарадњу – КЕБС (касније ОЕБС) способне и вољне да допринесу овом програму, позване су да се придруже државама НАТО-а у формирању овог програма. На почетку, било је много недоумица око оправданости оваквог поступања НАТО-а у односу на некадашње државе источног лагера, а нарочито по питању тога да ли је то иницијатива или нешто друго. Ако је то иницијатива онда не може имати своје средиште, а то је ипак, морамо се сложити Брисел. Наравно није ни међународна организација, јер је покренут од друге међународне организације – НАТО-а. Зато, у бити, Александар Фатић је у праву када овај програм именује „безбедносним аранжманом“.¹¹

Од оснивања, ПЗМ је за потенцијално исходиште имао достизање одређених способности и спремности у очувању мира путем заједничког планирања, обуке и војних вежби чиме се увећава оперативност између војних снага савезника и партнера. Циљеви Партнерства за мир су:

- осигурање јавности рада у планирању националне одбране у процесу доношења буџета,
- обезбеђење демократске контроле одбрамбених снага,
- приврженост способности и спремности да се, зависно од уставних овлашћења, допринесе у операцијама под окриљем УН и/или према овлашћењима ОЕБС-а,
- унапређење односа војне сарадње са Североатлантским савезом у циљу заједничког планирања, обучавања и вежби, како би се ојачале способности земаља-учесница да преузму задатке и мисије у области одржања мира, трагања и спасавања угрожених, хуманитарних и других операција и осталих активности, и
- дугорочан развој снага које ће бити кадре да боље дејствују заједно са чланицама Североатлантског савеза.¹²

---

11 Александар Фатић, *Економски и политички аспекти мојих чланства Србије и Црне Горе у аранжману Партнерство за мир*, Internet, 11/09/05, http://www.managment.org.yu/pdf/uslovi_i_obaveze.part.pdf.

12 „Оквирни документ Партнерства за мир“, 10-11. јануар Брисел, Вељко Б. Кадијевић, Јован М. Чанак (уредници), *„Партнерство за мир и СР Југославија*, Институт за геополитичке студије, Београд, 2001, стр. 102-103.

Управо, два потође наведена циља Партнерства, омогућила су доцнији развој заједничких снага партнера и савезника у борби против тероризма.

Након потписивања Оквирног документа, држава подноси Презентациони документ и заједно са стручњацима из НАТО-а врши његову процену. У овом документу држава предлаже обим, темпо и разину суделовања у делатностима сарадње са НАТО-ом. На основу овог документа држава мора испоштовати договорену сарадњу која се налази у Индивидуалниом програму партнерства, а финансира га земља-потписница, с тим да учествује у деоби трошкова заједничких вежби у којима суделује. Индивидуални програм се обнавља сваке друге године. Партнери се обавезују да ће предузимати активности како би ставили на располагање људство, средства, олакшице и потенцијале неопходне за извршавање Партнерства за мир.

Пуни потенцијал Партнерства већма се заснива на остварењу Процеса планирања и прегледа (PARP – Planning and Reivew Process). Овај програм обезбеђује базу за утврђивање и развитак снага и способности у циљу стављања на располагање партнерима-учесницима за мултинационалну обуку, вежбе и операције скупа са снагама Алијансе. У оквиру овог програма Партнерства, партнери-партиципијенти су се сагласили о посебним циљевима за усклађивање својих јединица, одређених за ПЗМ, са региментама Савеза. Процес је механизам за ширу и систематску размену информација и повећану транспарентност између партнера и савезника о целокупној одбрани и сачињавању финансијских планова.

Главно радно тело Партнерства за мир је Политичко-војни консултативни комитет којим председава помоћник/заменик генералног секретара НАТО-а. У активности Комитета спадају састанци савезника Алијансе са партнерима понаособ, где се разматрају питања Индивидуалних партнерских програма. Чланице ЕАРС делегирају сталне официре за везу у седишту НАТО-а, као и у Ђелији (канцеларији) за координацију партнерства. Ђелија је одговорна за усклађивање заједничких војних активности и аспеката војног планирања неопходних за извршење ПЗМ, а њом руководи директор.

Суделовање државе-партнера у оквиру ПЗМ заснива се на принципу „самоодређења“, односно „самоизбора“, дакле, држава сама одређује колико, како и када ће учествовати у делатностима Партнерства за мир. У ПЗМ до сада је примљено неколико десетина држава, од којих је њих десет до сада примљено у пуноправно чланство Савеза (три су примљене 1999. године, а седам 2004. године).

АКЦИОНИ ПЛАН ПАРТНЕРСТВА ЗА БОРБУ ПРОТИВ ТЕРОРИЗМА

Идеја о учешћу држава-припадница ПЗМ у борби против тероризма сеже још од стварања Процеса планирања и прегледа. Наиме, кроз овај потпрограм јединице партнера су се припремале за дејствовање и у случају терористичких напада. Јасно је било челницима НАТО-а, још средином деведесетих година протеклог столећа, да се фронт за борбу против терориста мора проширити. У том смислу државе-партнери су најпогодније, јер се већина њих налази на истоку Европе, те су прикладне за запречавање доласка терориста који углавном потичу из муслиманских земаља.

После напада припадника Ал-каиде на Светски трговински центар, напосред је сазрела идеја међу савезницима да је потребно и практично укључити партнере у борбу против тероризма, тако је „коалиција вољних“ прерасла у „коалицију неопходних“. На састанку Савета евроатлантског партнерства 12. септембра 2001. године, поред изјава саучешћа и подршке грађанима и руководству САД-а, амбасадори партнера захтевали су, од Североатлантског савета, активније учешће својих земаља у борби против тероризма. Да би се удовољило државама-партнерима, али и захтевима савезника о сврставању што већег броја земаља у редове противтерористичке коалиције, Североатлантски савет, уз подршку партнерских држава, исходовао је, на самиту у Прагу 21. новембра 2002. године, Акциони план партнерства за борбу против тероризма (Partnership Action Plan Against Terrorism – PAP-T).¹³

У Преамбули Акционог плана партнерства за борбу против тероризма наводи се да је овај план настао као последица терористичког напада на Светски трговински центар. Акциони план је заснован на принципима и нормама међународног права, Повељи УН и Резолуцији 1373 Савета безбедности УН. У том светлу, чланице ЕАРС су „изнашле начин да појачају и убрзају размену оперативних информација, особито у погледу активности и кретања терориста и целокупне њихове мреже“ и „да дају посебан акценат на побољшавању усклађивања напора на националном, подрегионалном, регионалном и међународном нивоу у појачавању глобалног одговора на овај озбиљан изазов и претњу међународној безбедности.“ Чланице ЕАРС су се обавезале на заштиту и унапређење основних права и слобода грађана, а такође, чланице су

---

13 “Partnership Action Plan Against Terrorism”. *The Prague Summit and NATO’s Transformation*, NATO Public Diplomacy Division, Brussels, 2003, p. 87–93.

опредељене да преиспитају своју оријентацију и да потпишу, ратификују и практично примене важеће конвенције УН о борби против тероризма. Чланице сарађују у борби против тероризма у оквиру ЕАРС у складу са особеностима својих политика безбедности и одбране и принципима самоодређења и степену укључености у ПЗМ.¹⁴

Чланице сарађују у оквиру широког спектра области ЕАРС и ПЗМ које се односе на борбу против тероризма. Ово обухвата: политичке консултације; операције; питања војне интероперабилности; планирања одбране и снага и реформу одбране; менаџмент последицама укључујући планирање цивилне заштите; менаџмент одбране ваздушног и васионског простора; контрола граница; забрана финансирања тероризма; превенција кријумчарења наоружања и експлозивних материја; научна сарадња и контрола наоружања и борба против њихове незаконите пролиферације. Посебан акценат је стављен на последњу сарадњу, јер она, по мишљењу чланова ЕАРС, чини и најзначајнији допринос у глобалној борби против тероризма, нарочито оружја за масовно уништење. Основни циљеви Акционог плана су:

- доказати одлучност држава-чланица ЕАРС да створе средину неповољну за развој и ширење тероризма, али изграђену на заједничким демократским вредностима, како би помогле једне другима у овом настојању,
- искористити опредељење чланица да делују против тероризма у свим његовим облицима и испољеностима и њихову спремност да сарађују у превенцији и одбрани од терористичких напада и суочавању са њиховим последицама,
- обезбедити заинтересованим партнерима прилике да допринесу и подрже, конзистентно у складу са специфичностима безбедносне и одбрамбене политике, напоре НАТО-а у борби против тероризма,
- уздићи и омогућити сарадњу међу чланицама у борби против тероризма, кроз политичке консултације и практичне програме под покровитељством ЕАРС и ПЗМ, и
- у погледу захтева, обезбедити помоћ чланицама у сучељавању са ризицима и последицама терористичког напада, укључујући економску и помоћ у неопходној инфраструктури.¹⁵

Задати циљеви се остварују кроз механизме ПЗМ у складу са принципима о укључивости и самоодређењу, који ће се одразити у

14 *Ibid*, p. 87.

15 *Ibid*, p. 88.

Индивидуалним програмима партнерства и Индивидуалним акционим плановима партнерства. Савероатлантски савет, у договору са партнерима, процењује на системски начин напредак у примени РАР-Т и врши ревизију садржаја и обима, узимајући у обзир могуће нове изазове и околности у међународној борби против тероризма. Активности побројане у Акционом плану неће ометати остале иницијативе држава ЕАРС које су усмерене на борбу против тероризма. Државе се овим планом обавезују да ће унапређивати регионалну сарадњу и иницијативе како би се поразио тероризам. Планом се позивају учеснице Медитеранског дијалога,¹⁶ и других држава да суделују у активностима предвиђеним Планом попут радионица, семинара и осталих делатности које буду договорене.

Акциони план предвиђа многобројне активности какве су:

- интензивирање консултација и размена информација (политичке консултације, размена информација, размена информација о наоружању, научна сарадња у области уочавања и умањивања нових претњи и изазова безбедности и планирање цивилне заштите);
- побољшавање спремности за борбу против тероризма (реформа одбране и целокупног система безбедности, планирање силе и капацитета неопходних за борбу против тероризма, управљање ваздушном одбраном и саобраћајем, размена информација између партнера о постојећој сили, обука и вежбе, сарадња оружаних снага и сарадња логистике);
- спречавање подршке теористичким групама (сарадња граничних служби, сарадња у области финансија, контрола наоружања и борба против пролиферације малог ватреног оружја);
- повећавање способности у управљању последицама терористичких напада (повећавање способности у борби против пролиферација оружја за масовно уништење, уздизање сарадње у оквиру планирања цивилне заштите, допринос војних власти у управљању последицама терористичког напада, сарадња у оквиру научних нестандартних активности како би се смањили утицаји тероризма и сарадња у развоју опреме и набавке); и
- помоћ партнерима у њиховим напорима за борбу против тероризма (употреба Политичко-војног управног комитета као Clearing House механизма, оснивање Повереничких фондова Партнерства за мир

---

16 Медитерански дијалог окупља, тренутно, седам држава Медитерана. Упоредо са покретањем Партнерства, покренута је и ова иницијатива, али обим сарадње чини само око 10% ПЗМ.

и развој менторских програма како би се побољшале могућности партнерских држава за борбу против тероризма).¹⁷

Дакле, НАТО је кроз овај план истакао сопствени концепт за борбу против тероризма који је сврстан у четири категорије могуће војне активности. То су противтероризам, управљање последицама, анти-тероризам и војна сарадња. Противтероризам је употреба нападних мера против извора тероризма. Управљање последицама значи опоравак после напада који обухвата допринос планирању и формирању снага за помоћ, успостављање способности за обуку итд. Антитероризам представља одбрамбене мере за смањење рањивости, ограничен одговор на терористички напад, делатности задржавања и осигуравања сталног надгледања и мера упозоравања и др. Војна сарадња НАТО-а се односи на земље партнере, посебно са Русијом и Украјином, земљама Медитеранског дијалога и другим државама и организацијама какве су ЕУ и ОЕБС. Изнимна пажња посвећена је научним програму НАТО-а, који се баштинио усредсређености на подстицање сарадње између научника разноликих држава, преобликован је на начин да наводи на улагање напора који су релевантни за борбу против тероризма, нарочито у контексту Евроатлантског партнерског савета и Савета НАТО-Русија.¹⁸

Из овог кратког прегледа Акционог плана Партнерства за борбу против тероризма може се сагледати један нови приступ НАТО-а. Алијанса је овим планом покушала дати једну нову димензију Партнерству за мир. Свим партнерима је понуђено да активно, у оквирима својих могућности, допринесу борби против тероризма. Дабоме, није више у питању развој само тзв. „тешких“ облика безбедности, већ је у питању развој и сарадња, првенствено, у области размене информација, што последично захтева побољшавање и, добрим делом, потчињавање – централизовање обавештајног система држава-партнера обавештајном систему НАТО-а. Отуда, држава ставља себе у позицију да један од стубова сопствене самосталности буде напуштен.

Држава-партнер, уколико се одлучи да суделује у извођењу овог плана, свој ваздушни простор подређује потребама НАТО коалиције. Оно што је интересантно јесте да НАТО у сврху борбе против тероризма раби и укључује све капацитете сектора одбране. Наиме, НАТО 20-

17 “Partnership Action Plan Against Terrorism”, p. 89–92.

18 Christopher Bennett, „Одговарање на окрутан чин: НАТО и развој стратегија за борбу против савремених сигурносних угроза“, у: Лидија Чехулић (ур.), „НАТО и нови међународни односи“, Политичка култура, Загреб, 2004, стр. 35.

-25% својих активности поверава јединицама полиције држава-партнера. Нарочита позорност усмерена је ка граничним службама и пограничној полицији, јер велики део логистичких и људских ресурса неопходних за терористичке акте у западним државама иду преко земаља-партнера. По мишљењу Гејба Минтена и Сандре Волклејт, долази до смене на „криминолошком тлу“, увећава се удео организованог криминала у служби тероризма.¹⁹ Премда је држава заинтересована да питање кретања финансија и капитала остане у њеној надлежности, НАТО је као један од основних захтева у Акционом плану навео и сарадњу у вези кретања финансија за које постоји сумња да је у служби тероризма. Разни фондови и новац стекнут на незаконит начин потиче, углавном, из држава са недовршеним правним и економским системима какве су већина држава Азије и Африке. Праћење токова новца није нова појава у светској политици. По извештајима ММФ-а, у просеку се годишње прати проток новца и капитала у вредности 2-5% светског БДП, што је око 500 милијарди америчких долара.²⁰

Напоследку овог дела рада морамо поменути, за НАТО, најважнијег члана Партнерства за мир – Русију, с којом је изграђено посебно тело Савет НАТО-Русија. Русија је до половине деведесетих година двадесетог века словила за највећег супарника НАТО савеза. Отада, мења се мишљење грађана земаља Савеза. И пре догађаја од 11. септембра, долази до блиских сусрета руског и америчког председника по питању заједничке борбе против тероризма. Буш и Путин су о том питању расправљали на састанку у Словенији, а савезници су били изненађени кооперативношћу Русије.²¹ Након терористичких напада, долази и до стварања практичног Акционог плана НАТО-Русија о супростављању тероризму (NATO-Russia Action Plan on Terrorism). Овај план обухвата многобројне здружене активности НАТО-а и Русије. Руководиоци Алијансе су, јасно препознавши чињеницу уз избегавање занемаривања снаге свог доскорашњег такмаца, израдили план који надилази циљеве и очекивања Акционог плана партнерства. Стога, Акциони план НАТО-Русија обухвата, највећма, практичне активности. План у делу о превенцији тероризма се првенствено ослања на сарадњу обавештајних

---

19 Gabe Mynten and Sandra Walklate, "Criminology and Terrorism", *British Journal of Criminology*, 28, July, 2005, p. 15.

20 Опширније у: Jean-Mark Sorel, „Some Questions About Definitions of Terrorism and the Fight Against Its Financing“, *EJIL* (2003), VOL. 14, No. 2, p. 365–378.

21 Лидија Чехулић, *Еуроатлантизам*, Политичка култура, Загреб, 2003, стр. 297-302.

агенција две стране, те у фокусу свог разматрања има борбу против пролиферације оружја за масовно уништење. У делу о супротстављању тероризму, наведено је да ће НАТО и Русија наставити започету сарадњу у оквиру операције Активни покушај која има за задатак да одврати, порази, прекине и заштити Медитеранску област од налета тероризма. Од Русије се захтева приступање Уговору о положају снага ПЗМ на територији ван земље-приступнице (Partnership for Peace Status of Forces Agreement – PfP SOFA). Најпоследње, у оквиру управљања последицама терористичког акта, уговорне стране су договориле наставак заједничких вежби и проширивање сарадње јединица цивилне заштите.²²

ПРАКТИЧНА САРАДЊА ЧЛАНИЦА ПЗМ У БОРБИ ПРОТИВ ТЕРОРИЗМА

По мишљењу многих стручњака за безбедност, почетком овог века дошло је до промене приоритета у распознавању различитих критеријума који одређују помоћ групама отпора у њиховој борби да промене услове опресије. Као одговор на конач хладног рата, доступност оружја за масовно уништење као и догађаја везаних за 11. септембар, међународни актери су склонили да промишљају тактику коју примењују групе отпора него врсту и ступањ опресивних услова са којима се сучељавају народи. С обзиром да су САД прихватиле Платонову крилатицу да је „мир гола реч“ и исказале своју приврженост унилатералном војном деловању у борби против тероризма, јасно је било да подршку својој политици морају пронаћи и у другим земљама.²³

У борби против тероризма, НАТО је морао разрадити нове способности и сарађивати са партнерима више но икад. Искључиво као јединствена, Алијанса је могла превазићи тероризам. Док се НАТО трансформише како би победио тероризам, он игра улогу градитеља Европе састављене од држава које су демократске, мирољубиве и сигурне.²⁴ Да би Алијанса јавно обзнанила свој практични потенцијал, на самиту у Истанбулу

22 *NATO-Russia Action Plan on Terrorism*, Internet, 06/03/06, <http://www.nato.int/docu/basic/txt/b041209a-e.htm>.

23 Давид Гец, Амал Кавар и Вероника Вард, „Исправљање неправде у ери терористичког рата“, у: Неџад Башић и Питер Стоет (ур.), *Сигурносне студије у транзицији*, Центар за људска права и превенцију конфликта, Центар за геостратешка истраживања, Бања Лука – Бихаћ, стр. 262–263.

24 *Prague Summit 2002 – NATO in the 21st Century*, NATO Public Diplomacy Division, Brussels, 2002, p. 10.

је поднет Извештај о Акционом плану партнерства о борби против тероризма.

У Извештају се помиње да је у току била израда услова суделовања чланица ЕАРС и Медитеранског дијалога у склопу операције НАТО-а Активни покушај, којом Алијанса развија капацитете и способности за одупирање и победу над тероризмом. Позване су све државе-партнери да учествују у овом програму. Битна потка у супростављању међународном тероризму је питање сигурности државних граница. У вези с тим, партнери су позвани да се придржавају закључака тзв. Охридског процеса, те је у ту сврху организована радионица у Тирани јануара 2004. године.

Партнери су позвани да испуне одредбе Партнерских циљева у борби против тероризма и то кроз Процес планирања и прегледа. НАТО је, како би проширио и ојачао сарадњу обавештајних служби земаља-партнера, установио Јединицу за повезивање обавештајних служби (Intelligence Liaison Unit – ILU) и у оквиру ње би безбедносне службе партнерских земаља размењивале информације о питањима терориста и њиховог деловања. Ова јединица је непосредно по одржавању истанбулског самита прерасла у Обавештајну јединицу за супротстављање теористичким претњама (Terrorist Threat Intelligence Unit – TTIU), чиме је увећан квалитет сарадње и дат подстицај за потпуну примену Акционог плана партнерства за борбу против тероризма.

Спречавање финансирања тероризма је био корак који је НАТО, уз помоћ многобројних међународних финансијских институција, предузео како би пратио кретање новца намењеног терористичким организацијама. Уприличена је радионица „Борба против финансирања тероризма“ у Женеви, где је наглашено да је потребна сарадња приватног сектора, држава и међународних организација. Предложено је да партнери, кроз Акциони план, узму учешће у овој области. Школа одбране НАТО-а је октобра 2004. године предузела ланац курсева на којима се овај вид супротстављања тероризму изучава, а радионица о учешћу приватног сектора у праћењу токова новца намењеног финансирању тероризма организован је у Швајцарској у лето 2005. године. У погледу управљања последицама терористичког напада, НАТО са партнерима у оквиру Евроатлантског координационог центра за реаговање на катастрофе (Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre – EADRCC) разрађује акције у случају напада нуклеарним, хемијским или биолошким оружјем. Посебну пажњу центар је усредоточио на извођење вежби припадника цивилне заштите када је у опасности инфраструктура насељених места.

У Извештају се захтева да се Србија и Црна Гора и Босна и Херцеговина прикључе Акционом плану и то у вежбама које се изводе под патронатом Групе за управљање сарадњом у безбедности земаља Југоисточне Европе (South East European Security Cooperation Steering Group – SEEGROUP). Исто тако, захтева се да ове државе активније и непосредније суделују у Акционом плану и то по систему „од случаја до случаја“.²⁵

Русија и НАТО су предузели неке конкретне војне вежбе у светлу здружене борбе против тероризма. Вежбе попут „Богодорск 2002“ и „Каљининград 2004“ су имале за циљ досезања интероперабилности спа-силачких тимова цивилне заштите Русије и НАТО-а у пословима управљања последицама терористичких напада. Будући да су тимови исказали високу професионалност у здруженим акцијама, НАТО и Русија су договорили да наставе са одржавањем вежби овог типа. Посебна пажња посвећена је извођењу операције Активни покушај, где су се руске снаге придружиле Алијансиним током 2003. године. Ова операција се односи на одржавање безбедности у области Медитерана. У ту сврху 17. фебруара 2006. године, руска морнарица је у сарадњи са ратном морнарицом НАТО-а, завршила први део противтерористичке вежбе.²⁶

Да би предупредили тероризам, челници НАТО-а су развили сарадњу са партнерима у многим областима. Очекивања су велика у научно-истраживачком раду, и, велики део буџета Алијансе се троши у истраживања за потребе супротстављања тероризму. Као један од сржних приоритета, Алијанса је подржала научно истраживање у унапређивању делотворних метода у откривању хемијских, биолошких, радиолошких и нуклеарних оружја и извршилаца терористичких аката и остваривању физичке заштите грађана и добара. Истраживање је унапређено у погледу могућности спречавања уништавања од оваквог оружја, деконтаминацију, али и правременог одговора медицинских и ветеринарских стручњака. Радионице и семинари су организовани за научнике који су износили своја мишљења о вероватноћама смањивања рањивости битних делова инфраструктуре (енергетска постројења, комуникација, транспорта и система неопходних за свакодневни живот људи); заштита од екотероризма и сајбер-тероризма; утврђивање безбедности државних граница; борба против илегалне трговине и развој ефектнијих начина за детекцију

25 *Report on the Partnership Action Plan against terrorism*, Internet, 09/03/06, <http://www.nato.int/docu/basicxt/b040623be.htm>.

26 *NATO and Russia tackle terror at sea*, Internet, 07/03/06, <http://www.nato.int/docu/update/2006/02-february/e0217b.htm>.

експлозивних материја. Исто, научници се баве питањима извора тероризма, социјалних и психолошких последица тероризма, али и како увећати психолошку спремност грађана у случају терористичких напада.²⁷

Како би се и чланови парламената држава-партнера привели бољим сазнањима о тероризму и стремљењима НАТО-а у овој борби, врховништво Алијансе је почело са извођењем програма редовних консултација и упознавања парламентарца са намерама и програмима овог савеза. Одатле, у оквиру Парламентарне скупштине НАТО-а и Савета за евроатлантску сарадњу одвијају се редовне консултације, а чланови парламената се обучавају да буду способни препознати могуће терористичке претње на територијама својих држава.

МОГУЋИ ПРАВЦИ РАЗВОЈА ПЗМ У БОРБИ ПРОТИВ ТЕРОРИЗМА

Развој сарадње НАТО-а и ПЗМ у супротстављању тероризму биће идентичан развоју целокупног Партнерства. Дакле, уколико НАТО постане флексибилнији према партнерима и омогући им да равноправније суделују у акцијама под вођством Алијансе, тј. ако им допусти да више буду укључени у процесе одлучивања, увећава се могућност да и партнери равноправније учествују у коалицијама за супротстављање тероризму. Отуда, постоји могућност да временом и позивање на члан 5 Вашингтонске повеље буде употребљено и за потребе приступница Партнерства за мир, у случају нпр. терористичких напада већег обима на територији државе-партнера, а такође и да партнери буду позивани да учествују у конкретним акцијама НАТО-а, када се једна од савезница позове на дати члан.

„Рођењем новог европског поретка“ стварају се нови изазови, ризици и претње по народе Европе. Како је Алијанса својим ширењем на исток допринела да се појаве нове безбедносне пошасте, један од тих увозних „артикала“, је био и савремени тероризам.²⁸ Средишњи циљ ПЗМ је стварање евроатлантске безбедносне културе као снажно опредељење народа да заједнички раде на супротстављању безбедносним изазовима унутар и ван евроатлантске заједнице народа. Изазови евроатлантске

---

27 *Security Trough Partnership*, NATO Public Diplomacy Division – Distribution Unit, Brussels, 2005, p. 33.

28 Fergus Carr, Kostas Ifantis, *NATO in the New European Order*, Macmillan Press, St. Martin's Press, London – New York, 1996, p. 15–18.

безбедности се мењају, еволуирају, поготово питања тероризма и држава-отпадница (rogue states) и имају унутардржавну, вандржавну и транснационалну природу.²⁹

Многи теоретичари, али и практичари безбедности се питају да ли је модерни тероризам „симултана револуција“ или сурогат ратоводства. Нарастајуће повезивање разнородних терористичких група је веома значајно за питање адекватног одговора. Тако настају терористичке организације мале по обиму, али способне да изведу озбиљне и разарајуће операције. Постоји бојазан да би такве организације диљем Планете могле произвести јединствени терористички покрет.³⁰ Стога би прикладан одговор на овако невесело предвиђање могао бити да НАТО, уз помоћ својих партнера, изгради још кохерентнију безбедносну интеграцију која би становништву месних држава, осим пружања безбедносних „услуга“ од стране државних институција, ширила идеју евроатлантизма путем медија о важности заједничке борбе против оваквог облика небезбедности. Постоји вероватноћа да би, у том случају, у служби НАТО-а и Партнерства за мир постојао одређени број „мисионара“ који би се кретао међу грађанима истичући идеје о збијању редова у служби борбе против тероризма.

Руководство Алијансе би, уколико се настави тренд да ова организација све више врхуни политичкој, а не војној компоненти, могло захтевати да приступање Савезу буде још еластичније и да у следећем кругу буду обухваћене и државе које у садашњим условима не би могле бити ни кандидати за чланство. Одатле, Савез би могао бити „кровна институција“ у склопу које би се налазиле многе друге институције попут ОЕБС-а, Савета Европе и др. Наравно, пиједестал једне такве „безбедносне цркве“ био би борба против тероризма.

Иако је тероризам, по мишљењу Пола Пилара, проблем „управљан и надгледан, али зато никад решен“³¹ Партнерство за мир ће служити као коалиција у чијим оквирина ће бити стваране здружене јединице партнера за брзо реаговање. Такве регименте ће се састојати од војних и полицијских специјалних снага чији ће основни задатак бити борба против терориста и терористичких организација „на терену“. Како би

29 *Security Trough Partnership*, p. 36.

30 Brian M. Jenkins, "International Terrorism", in: Robert J. Art, Kenneth N. Waltz (eds.), *The Use of Force – Military Power and International Politics*, Sixth Edition, Rowman & Littlefield Publishers Inc, New York, 2004, p. 83.

31 Paul R. Pillar, "Dealing with Terrorists", in: Robert J. Art, Kenneth N. Waltz (eds.), *The Use of Force – Military Power and International Politics*, p. 469.

се адекватно супротставиле терористичким орагнизацијама, такве снеге морају бити засноване на, најпре хоризонталној, али и вертикалној растегљивости. То подразумева да такве јединице имају могућност да се лако трансформишу из мањих у веће и обратно. Дакле, да би се могло одговорити на организациону структуру савремених терористичких организација које су исто тако састављене по принципу растегљивости, јединице морају бити устројене по сличном моделу. Наравно, то ствара проблем преласка државних граница, јер те јединице морају бити интернационалног карактера, а деловати брзо на територији земље-партнера. Допунски је проблем превазилажења тековина донедавних ратова на територији бивше СФРЈ, који су се догађали атавистичком жестином. Како објаснити нпр. српском житељу да ће на територији његове земље боравити хрватски војник који се ту налази да би се обрачунао са терористима? Према томе, проблем могу представљати горљиви националисти некадашњих држава СФРЈ.

ЗАКЉУЧАК

Америчким, али и британским поборницима унилатералног деловања, после догађаја од 11. септембра 2001. године, а посебно након напада на Ирак 2003, постало је посве јасно да је неопходно окупити здружене, противтерористичке снаге око једног стожера – Алијансе. Истодобно, будући да је поимање безбедности и ширење захвата тог појма било у ширењу, стручњаци Савеза су кренули ухитрено да интегришу партнере у склопу глобалне борбе против тероризма.

Премда су челници НАТО-а након хладног рата били у недоумици како осигурати свеопшту потребу за Алијансом, догодио се грађански рат у бившој СФРЈ. Почетком овог века, наново је дошло до преиспитивања сврховитости егзистирања Савеза, догодила се општа шизма – потрага и јурњава за терористима. Поново је НАТО био у центру пажње. Иако је хладни рат завршен, нови такмац Запада постао је светски, међународни, а можда и глобални тероризам – почело је решавање светских проблема у светлу пресека *јрејшњи и сјосодностџи*.³² Партнерство за мир је израбљено као трансатлантска веза у збијању редова Алијансе чиме долази до „бифуркације“ унутар НАТО-а.³³ На прашком самиту донесен је Акциони

---

32 Daniel N. Nelson, "Great Power and Global Insecurity", in: Heinz Gärtner, Adrian Hyde-Price, Erich Reiter, (eds.), *Europe's New Security Challenges*, Lynne Rienner Publishers, Boulder, London, 2001, p. 356.

33 Heinz Gärtner, "European Security, the Transatlantic Link, and Crisis Management", in: Heinz Gärtner, Adrian Hyde-Price, Erich Reiter, (eds.), *Europe's New Security Challenges*, p. 134.

план партнерства, а партнери су позвани да суделују у глобалној борби против тероризма.

План се састоји из низа програма из разноликих области како би се спречило ширење тероризма. Поред учествовања у оквиру Комбинованих здружених наменских снага под вођством НАТО-а, ово представља битан облик сарадње Алијансе и партнера. У овој сарадњи могу учествовати и чланице Медитеранског дијалога, али и државе кавкаског подручја. Најбољу практичну сарадњу НАТО је остварио са Русијом, јер Русија има највише капацитета да учествује у заједничким вежбама са Алијансом.

Поред заједничких вежби, са партнерима Алијанса је остварила читав низ семинара и радионица на којима су разрађивани модалитети за успешну борбу против тероризма. Иако нису званични партнери Савеза, Србија и Црна Гора и Босна и Херцеговина су позвани да суделују у Акционом плану по систему „од случаја до случаја“, у зависности од одлука руководиоца НАТО-а.

Напоследку, очекује се да ће партнери у будућности имати већи удео у здруженој борби против тероризма под вођством НАТО-а. Како постоји опасност од организовања глобалног терористичког покрета који би настао из ланца малих организација, потребно је да као адекватан одговор буду устројене мале противтерористичке јединице земаља-партнера и савезника. Те јединице би морале бити брзопокретне и јединице које би се лако могле интегрисати под јединствену заједничку команду.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Art J.R., Waltz N. K. (eds.) (2004), *The Use of Force – Military Power and International Politics*, Sixth Edition, Rowman & Littlefield Publishers Inc, New York.
2. Bennett С., „Одговарање на окрутан чин: НАТО и развој стратегија за борбу против савремених сигурносних угроза“, у: Чехулић Л. (ур.) (2004), „НАТО и нови међународни односи“, Политичка култура, Загреб, стр. 30-36.
3. Biscop S., *The European Security Strategy, Implementing a Distinctive Approach to Security*, Royal Institute for International Relations, Internet, 02/03/06, <http://www.ir-ri-kiib.be>.
4. Gärtner H., Hyde-Price A., Reiter E., (eds.) (2001), *Europe's New Security Challenges*, Lynne Rienner Publishers, Boulder, London.
5. Геџ Д., Кавар А. и Вард В., „Исправљање неправде у ери терористичког рата“, у: Башић Н. и Стоет П. (ур.), (2003), *Сигурносне студије у транзицији*, Центар за људска права и превенцију конфликта, Центар за геостратешка истраживања, Бања Лука – Бихаћ, стр. 244-264.
6. Kagan R. (2003), *Of Paradise and Power (America and Europe in the New World Order)*, Alfred A. Knopf, New York.
7. Kegley W. C. (2003), Jr, “The Characteristics, Causes and Controls of the New Global Terrorism: An Introduction“, in: Kegley W.C, Jr. (ed.), *The New Global Terrorism*, Pearson Education, New Jersey.
8. Mynten G. and Walklate S., „Criminology and Terrorism“, *British Journal of Criminology*, 28. July, 2005, p. 1–21.
9. *NATO-Russia Action Plan on Terrorism*, Internet, 06/03/06, <http://www.nato.int/docu/basicxt/b041209a-e.htm>.
10. *NATO and Russia tackle terror at sea*, Internet, 07/03/06, <http://www.nato.int/docu/update/2006/02-february/e0217b.htm>.
11. „Оквирни документ Партнерства за мир“, 10-11. јануар Брисел, Кадијевић Б. В, Чанак Ј. М. (уредници) (2001), „Партнерство за мир и СР Југославија, Институт за геополитичке студије, Београд, стр. 102-103.
12. “Partnership Action Plan Against Terrorism“, *The Prague Summit and NATO's Transformation* (2003), NATO Public Diplomacy Division, Brussels, p. 87–93.
13. *Prague Summit 2002 – NATO in the 21st Century* (2002), NATO Public Diplomacy Division, Brussels.
14. *Report on the Partnership Action Plan against terrorism*, Internet, 09/03/06, <http://www.nato.int/docu/basicxt/b040623be.htm>.

15. *Security Trough Partnership* (2005), NATO Public Diplomacy Division – Distribution Unit, Brussels.
16. Симић Р. Д. (2002), *Наука о безбедности*, Службени лист СРЈ, Београд.
17. Sorel J.-M., “Some Questions About Definitions of Terrorism and the Fight Against Its Financing“, *EJIL* (2003), VOL. 14, No. 2, p. 365–378.
18. Falk R. (2003), *The Great Terror War*, Olive Branch Press, New York.
19. Фатић А, *Економски и политички аспекти чланства Србије и Црне Горе у аранжману Партнерство за мир*, Internet, 11/09/05, http://www.managment.org.yu/pdf/uslovi_i_obaveze.part.pdf.
20. *Freedom and fear are at war*, National Strategy for Combating Terrorism.
21. Wittkopf R., Kegley W. C. (2004), *World Politics (Trend & Transformation)*, Ninth edition, Thomson & Wadsworth, Belmont.
22. Carr F, Ifantis K. (1996), *NATO in the New European Order*, Macmillan Press, St. Martin's Press, London – New York.
23. Чехулић Л. (2003), *Еуроатлантизам*, Политичка култура, Загреб.

**PARTNERSHIP FOR PEACE – NATO ARRANGEMENT
IN THE FIGHT AGAINST TERRORISM**

Dalibor Kekić
Police Academy, Belgrade

Abstract: The author explains NATO participation in the fight against contemporary terrorism. In order to enlarge the coalition of states in the fight against terrorism, NATO has made the Partnership Action Plan against Terrorism, in which various models of exercises, seminars and workshops have been worked out. NATO has also made a separate NATO-Russia Action Plan on Terrorism so that this big country would also be included directly in the front of these countries.